

Fond bozori

Sarmoyasini oshirishni
istagan har bir kishi
muqarrar ravishda fond
bozori konseptsiyasi bilan
shug'ullanishi kerak.

Qimmatli qog'ozlar bozori
pulni investitsiya qilishning
eng samarali usuli
hisoblanadi, chunki ular ko'p
foyda olishga va ularni tezda
sotib olish va sotishga imkon
beradi.

Qimmatli qog'ozlar bozori nima?

Shu o'rinda asosiy so'z bu bozor. Bu bozor bo'lganligi sababli, ma'lum bir mahsulotni taklif qiladigan sotuvchilar va ushbu mahsulotni sotib oluvchilari bor. Bu bozorda mahsulot, qimmatli qog'ozlar hisoblanadi. Shuning uchun ham fond bozori yoki qimmatli qog'ozlar bozori deb ham aytildi.

Qimmatli qog'ozlarning
quydagi turlari mavjud:

- ✓ Aksiya
- ✓ Obligasiya
- ✓ Veksel
- ✓ Chek
- ✓ Investitsion paylar
- ✓ Fyuchers va opsonlar

Qimmatli qog'ozlar bozori - bu iqtisodiyotning bir tarmog'idan boshqasiga pul o'tkazish mexanizmi hamdir.

Buni tushuntirishni osonlashtirish uchun biz oddiy misol keltiramiz. Muayyan mahsulotni ishlab chiqaradigan kompaniya mavjud va uni ishlab chiqarishini davom ettirishi uchun pul yo'q. Ushbu pulni olish uchun kompaniya o'z nomidan fond bozorida ba'zi qimmatli qog'ozlarni chiqaradi. Shu bilan birga, zarur miqdordagi pulga ega bo'lgan boshqa kompaniya ushbu qimmatli qog'ozlarni sotib oladi. Shunday qilib, korxonalar va tarmoqlar o'rtasida kapital qayta taqsimlash boshlanadi.

Qimmatli qog'ozlar bozorining funksiyalari

Qimmatli qog'ozlar bozorining mohiyati va funksiyalari boshqa bozorlarnikidan farq qilmaydi. Masalan oziq-ovqat bozorlarining faoliyati. Asosiy vazifa- xaridor va sotuvchilarni birlashtirish. Boshqacha aytganda, fond bozori sotuvchilar va xaridorlarning to'planadigan joyidir.

Shuningdek, qimmaatli qog'ozlar bozori tarqatish funksiyasini ham bajaradi. Yig'ilgan kapital bir korxonadan ikkinchisiga o'tib, iqtisodiyotning turli tarmoqlari o'rtasida taqsimlanadi. Davlat zayomlarini chiqarish orqali davlat byudjeti taqchillagini bartaraf etish ham ushbu funksiyaga tegishli.

Va nihoyat, qimmatli qog'ozlar bozori chet el sarmoyasini jalg qilish vositasihamdir.

Masalan, agar O'zbekiston bozorida yangi va istiqbolli kompaniya paydo bo'lsa, uni rivojlantirish uchun xorijiy investorlarning pullarini jalg qilishi mumkin, u esa yana O'zbekiston bozoridan foydalanadi.

Shunday qilib, bu nafaqat xorijiy kapitalni jalg qilgan kompaniya uchun, balki O'zbekiston aholisi uchun ham foydali bo'ladi, chunki yangi ish o'rirlari yaratiladi. Bu esa kompaniya ishlayotgan mamlakat yoki mintaqaning byudjetiga foyda keltiradi, yangi sanoat tarmoqlari ham vujudga kelishi ham mumkin.

Tarixan, bank yoki bank bo'lмаган xususiyatiga qarab, qimmatli qog'ozlar bozorining uchta shartli modeli mavjud.

Bank bo'lмаган model (AQSH)

- qimmatli qog'ozlar bilan faoliyat ko'rsatuvchi kompaniyalar vositachi vazifasini bajaradilar.

Bank modeli (Germaniya)

- banklar vositachilik vazifasini bajaradila

Aralash model (Yaponiya)

- vositachilar ham banklar, ham qimmatli qog'ozlar bilan faoliyat ko'rsatuvchi kompaniyalar vositachi vazifasini bajaradilar.

Amerikaning bank bo'lмаган модели

□ Ushbu bozor modelining o'ziga xos xususiyati aksiyalarga xususiy investitsiyalarning faol oqimi va yakka kapitalning qismlarga bo'linishi hisoblanadi. Natijada, qarz majburiyatlari bo'yicha fond bozori ustunlik qiladi. Aksiyalarning asosiy turi ro'yxatdan o'tgan sertifikatdir. Bankdan tashqari modelning shubhasiz afzalligi bu-mamlakat iqtisodiyotini barqarorlashtirish va rivojlantirish uchun investitsiyalarni tezda yo'naltirish qobiliyatidir. Bundan tashqari, barcha ishtirokchilarga bozorning holati to'g'risida tegishli va ishonchli ma'lumotlarni olish kafolatlangan. Bugungi kunga kelib, Amerika fond bozorining modeli universal model deb ataladi va boshqa barcha modellarning asosi hisoblanadi.

Germaniyaning bank modeli

Bank faoliyati deb nomlangan fond bozori modelining ikkinchi turi Germaniyada paydo bo'lgan. U turli banklar va shunga o'xshash tijorat tashkilotlarining fond bozoriga kirishni ta'minlaydi. Dunyoda kamroq tarqalgan model, faqatgina 10% mamlakatlarda uchraydi. Asosan, bank modeli Evropa Ittifoqi mamlakatlarida taqdim etilgan: Fransiya, Avstriya, Shveytsariya va boshqalar. Bu model Ikkinchi Jahon urushidan keyin kelib chiqqan bo'lib, unda ishtirok etayotgan mamlakatlar iqtisodiyotini tiklash banklarning ko'magi bilan amalga oshirilgan edi. Boshqaruv faoliyati Markaziy bank va Moliya vazirligiga yuklatilgan.

Germaniyaning bank modeli

- Ushbu modelda qimmatli qog'ozlar bozorida yirik aksiyalar paketining monopol egalari ustunlik qiladi. Qimmatli qog'ozlarning asosiy turi – egasining nomi yozilgan aksiyalar. Ushbu modelning afzalligi shundaki, banklarning birligi va savdo ishtirokchilarining tengligi tufayli xatarlar ehtimolligi past. Shu bilan birga, banklarning moliyaviy operatsiyalar bo'yicha monopoliyasi tufayli investorlar zaif ahvolda. Ularning imkoniyatlari passiv hisoblanadi.

Yaponiyaning aralash modeli

Bu model qimmatbaho qog'ozlar bozori modellarining boshqa mamlakatlar tajribasini tahlil qilish natijasida kelib chiqqan, shuning uchun u ikkala boshqa keltirilgan modellarning afzalliklarini o'zida mujassam etgan (Germaniya va Amerika).

Qimmatli qog'ozlar va ularning turlari

Aksiya

Aksiya – bu uning egasi aksiyadorlik jamiyatni kapitaliga o'zining ma'lum hissasini qo'shganligiga qarab jamiyatning foydasidan divident shaklida daromad olish huquqi borligiga guvohlik beruvchi qimmatbaho qog'oz.

□ Aksiyalar 2 guruhga bo'linadi:

Oddiy aksiyalar - kompaniyaning ustaviga muvofiq aktsiyadorlarning umumiyligida o'z vakolatlariga kiradigan barcha masalalar bo'yicha ovoz berish huquqiga ega bo'lish huquqida ishtirok etishlari, shuningdek dividendlar olish huquqiga ega bo'lishlari mumkin, shuningdek kompaniya tugatilgan taqdirda o'z mulklarining bir qismini olish huquqiga ega.

Imtiyozli aksiyalar. Bunga aksiya egasi dividendni olingan foydaga qarab emas, balki oldindan belgilangan qat'iy foizlarda oladi. Lekin bunday aksiya egasi aksiyadorlarning umumiyligida ovoz berish xuquqiga ega bo'lmaydi. Bunday aksiyalar, qoidaga ko'ra, aksiyadorlik jamiyati nizom jamg'armasining 10% idan ortiq chiqarilishi mumkin emas.

Obligatsiya

Obligasiya - bu davlat yoki korxona tomonidan ichki kredit berilganda va uning egasiga nominal qiymatining belgilangan foizi ko'rinishida daromadni taqdim etishda ma'lum shartlar asosida berilgan qarz majburiyati bo'lib, u ham qimmatli qog'ozdir.

Obligatsiya turlari:

- Maqsadli va foizli;
- Oddiy va yutuqli;
- Egasi yozilgan;
- Korxona obligatsiyalari;
- Erkin muomaladagi va muomalasi cheklangan obligatsiyalar.

Veksel

Veksel – veksel beruvchining yohud vekselda ko'rsatilgan boshqa to'lovchining vekselda tutilgan kelganida veksel muayyan yuzasidan qat'iy tasdiqlovchi qimmatli qog'oz.

Veksel sifatida ishlataladi :

- to'lov vositasi;
- garov va qarz berish uchun to'lov vositasi.

Tijorat banklari nima uchun veksellarni chiqaradi :

- veksellarda ko'rsatilgan miqdorni belgilangan muddatda to'lash bankning bir tomonlama va shartsiz majburiyatini aks ettiruvchi veksellar;

ПЕРЕВОДНОЙ ВЕКСЕЛЬ (ТРАТТА)

Серия _____ На сумму _____ № _____
(цифрами)

Дата, место составление векселя _____

Прошу предприятие (лицо) _____
(полное наименование и полный адрес плательщика)

уплатить по этому векселю денежную сумму в размере _____
(сумма прописью)

непосредственно предприятию (лицу) _____
(полное наименование и полный адрес получателя)

или по его приказу любому другому предприятию (лицу).
Этот вексель подлежит оплате в следующий срок: _____
(по предъявлении,

в то самое время от предъявления или составления, в определенный день)
Местом платежа является: _____
(город, село и т.п.)

Наименование и адрес векселедателя _____

Руководитель предприятия
векселедателя _____ М.П.

ДЛЯ АКЦЕНТА (принятие к платежу)
Принял в сумме _____
Подпись акцептанта _____
Дата _____

ПЕРЕВОДНОЙ ВЕКСЕЛЬ (ТРАТТА)

Серия _____ № _____

На сумму _____

Дата и место составления векселя _____

Прошу предприятие (лицо) _____

уплатить по этому векселю денежную сумму в размере _____

непосредственно предприятию (лицу) _____

или по его приказу любому другому лицу.
Этот вексель подлежит оплате в следующий срок

Местом платежа является _____

Наименование и адрес векселедателя _____

Руководитель
предприятия-векселедателя _____

М.П.

ДЛЯ АКЦЕНТА (принятие к платежу)
Принял в сумме _____
Подпись акцептанта _____
Дата _____

М.П.

ДЛЯ АВАЛИЯ (вексельное поручительство)
За кого выдан _____
Подпись авалиста _____
Дата _____

М.П.

Cheklar

Chek – bu chekda ko'rsatilgan summani bankdan to'lovchining so'zsiz buyrug'isiz to'lashni o'z ichiga olgan qimmatli qog'oz .

Cheklar quyidagi turlarga bo'linadi :

- Ro'yxatdan o'tgan
- Buyurtma
- Tashuvchi

Chek egasi kim- chek beruvchining o'zi bankda ma'lum pul mablag'lariga ega bo'lishi, cheklarni berish orqali pul mablag'larini boshqarish huquqiga ega bo'lgan yuridik shaxs bo'lib.

Investitsion paylar

Bu ro'yxatdan o'tgan xavfsizlik hujjati bo'lib, uning egasi investitsiya fondini tashkil etadigan mol-mulkka egalik qilish huquqidagi ulushini, boshqaruv kompaniyasidan investitsiya fondining ishonchli boshqaruvini talab qilish huquqini, investitsiya aksiyalarining barcha egalari bilan o'zaro investitsiya fondining ishonchli boshqaruv shartnomasi bekor qilinganda pul kompensatsiyasini olish huquqini tasdiqlaydi.

- Har bir investitsiya birligi kapital investitsiya fondini tashkil etadigan mulkka umumiyligi egalikdagi teng ulushni va bir xil huquqlarni tasdiqlaydi.
- Investitsion paylar nominal qiymatiga ega emas .
- Bitta egaga tegishli bo'lgan investitsiya birliklari soni kasr son sifatida ifodalanishi mumkin.
- Investitsiya fondini muddati tugaganidan keyin investitsiya bo'linmalari erkin savdo qilinadi.
- Investitsion bo'linmalar bilan ishlashni cheklash iqtisodiy qonunlar bilan cheklanishi mumkin.

Санкт-Петербург 1910 г. ВЫДАТЬ
№8023

№8023

СТРАХОВОЕ ТОВАРИЩЕСТВО
„САЛАМАНДРА“,

УЧРЕЖДЕННОЕ ВЪ 1846 ГОДУ

Уставъ Высочайше утвержденъ 10 Марта 1910 года.

Основной капиталъ 2.500.000 рублей.

XX A XX

ДВЪСТИ ПЯТЬДЕСЯТЬ РУБЛЕЙ
выданъ Федорову Гаару

С.-Петербургъ, 1910 г.

Предсѣдатель Правленія

И. А. Гаар

Директоры

И. А. Гаар

А. Федоров

Консисториум

Вризатор

В. Гаар

Управляющий-Директор И. Степанов

№12878

4-й выпускъ. — 4-te Emission. — 4-me émission.

100 РУБЛЕЙ.

100 RUBEL.

ТОВАРИЩЕСТВО
С.-ПЕТЕРБУРГСКАГО
ВАГОНОСТРОИТЕЛЬНОГО ЗАВОДА.

Уставъ Товарищества Высочайше утвержденъ 3 июля 1893 года.

ОСНОВНОЙ КАПИТАЛЪ 3.500.000 РУБЛЕЙ.

ПАЙ
ВЪ СТО РУБЛЕЙ
НА ПРЕДЪЯВИТЕЛЯ.

ST-PETERSBURGER WAGGONBAU-GESELLSCHAFT.

Die Statuten der Gesellschaft wurden ALLERHÖCHST am 3. Juli 1893 beschlossen.

Grundkapital 3.500.000 Rubel.

ANTEILSCHEIN ÜBER HUNDERT RUBEL
AUF DEN INHABER.

SOCIÉTÉ POUR LA CONSTRUCTION DE WAGONS
de St-Petersbourg.

Les Statuts de la Société ont été approuvés par S. M. TIMOREKOFF le 3 Juillet 1893.

Capital social 3.500.000 roubles.

PART DE CENT ROULES
AU PORTEUR.

Члены Правления
Mitglieder der Verwaltung
Membres du Conseil

Генеральный
Директор
General Director
Général Directeur

Наследник
Nachfolger
Succession

С.-Петербургъ. St-Petersburg. St-Peterburg.
1911.

Opcion

Opcion (nem. option — tanlash, istak) — sotuvchi yoki haridorga qimmatli qog‘ozlar yoki tovarlarni muayyan muddat davomida belgilangan narxlarda sotib olish yoki sotish huquqini beradigan shartnama.

Bunday holda, opcion sotuvchisi sotilgan opcion shartlariga muvofiq aktivni qaytarib sotish yoki sotib olish majburiyatini oladi.

Opcion – ham moliyaviy vositadir.

Opcion turlari:

1. Sotish uchun
2. Sotib olish uchun

Omonat sertifikatlari

□ **Omonat sertifikati** - bu bankka qo'yilgan omonat miqdorini va omonatchining ma'lum vaqt o'tgandan keyin sertifikat bergen bankda yoki ushbu bankning istalgan filialida berilgan omonat summasi va sertifikatda ko'rsatilgan foizlarni olish huquqini tasdiqlovchi qimmatli qog'oz.

Sertifikat quyidagicha hollarda ishlataladi:

- U boshqa shaxsga taqdim etilishi yoki topshirilishi mumkin.
- Sertifikat merosxo'r larga vasiyat qilishi mumkin.
- Bu kreditlar uchun garov sifatida ishlatalishi mumkin..
- Sayohat paytida naqd pulni saqlash uchun ishlatalad.
- Jismoniy shaxslar o'rtasidagi hisob-kitoblar vositasi sifatida ishlataladi

Основан в 1841 году
СБЕРБАНК
РОССИИ

АКЦИОНЕРНЫЙ КОММЕРЧЕСКИЙ СБЕРЕГАТЕЛЬНЫЙ БАНК РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
(ОТКРЫТОЕ АКЦИОНЕРНОЕ ОБЩЕСТВО); СБЕРБАНК РОССИИ

117817, г. Москва, ул. Вавилова, дом 19.

Корреспондентский счет в Банке России 30101810400000000225

II

СБЕРЕГАТЕЛЬНЫЙ СЕРТИФИКАТ

Серия СТ

на предъявителя

№ 0000000

Дата внесения вклада _____
(число и месяц прописью, год цифрами)

Размер вклада, оформленного сертификатом — **1000** (Одна тысяча) рублей.

Дата востребования суммы по сертификату _____
(число и месяц прописью, год цифрами)

Ставка процента за пользование вкладом _____% годовых.
(цифрами)

Сумма причитающихся процентов _____ рублей _____ копеек.
(цифрами и прописью)

При досрочном предъявлении сертификата к оплате выплачивается сумма вклада и проценты, выплачиваемые по вкладам до востребования.

Сертификат выдан _____
(наименование, местонахождение и банковские реквизиты (корреспондентский счет, корреспондентский субсчет)

в учреждениях расчетной сети Банка России или счет МФР Банка (филиала Банка).

Сбербанк России безусловно обязуется вернуть сумму, внесенную на вклад, и выплатить причитающиеся проценты держателю сертификата.

Уполномоченное лицо Банка _____
(должность) _____
(подпись) _____
(фамилия, и., о.)
М. П.

Уполномоченное лицо Банка _____
(должность) _____
(подпись) _____
(фамилия, и., о.)

Xulosa

Xulosa qilib shuni aytish kerakki, fond bozori bu muayyan qonunlar va qoidalarga bo'ysunadigan va har bir davlat iqtisodiyotida muhim rol o'ynaydigan ulkan va murakkab tizimdir. Agar siz o'zingizning pulingizni qanday boshqarishni, kapitalni oqilona sarflash va ko'paytirishni o'rganishni istasangiz, pul qanday ishlashini, qanday aylanishini va qimmatli qog'ozlar yordami bilan pulni qanday ko'payishini tushunishingiz kerak

E'tiboringgiz uchun rahmat !

35M-19 Magistrlari

